

Suriyeli Mültecilere Karşı Kabullenici ve Reddedici Kültürleşme Stratejilerinin Belirleyicileri: Hatay Örneği¹

Esen Yangın Kiremit² ve Serap Akfırat³

Öz

Birden fazla grubun teması sonucunda gerçekleşen kültürel ve psikolojik değişimleri ifade eden kültürleşme, hem ev sahibi hem de göçmen grupları ilgilendiren bir süreçtir (Berry, 2005). Ev sahibi topluluğun belirli bir göçmen grup için benimsediği ve göçmenler tarafından belirli bir ev sahibi grup içinde benimsenen kültürleşme stratejileri ise kültürleşmenin anahtar kavramlarından biridir (Bourbis ve diğerleri, 1997). Bu stratejiler, ev sahibi topluluklar açısından göçmen grupla uyumlu şekilde birlikte yaşamaya yönelik ilişkileri kabullenici ya da reddedici yönde seyredebilmektedir. Bu çalışmada Hatay'da yaşayan Arap ve Alevi kimliğe mensup yerli topluluğun, Suriyeli mültecilerle ilgili kültürleşme yönelimleri, tehdit algısı ve kendi gruplarıyla özdeşleşme değişkenleri çerçevesinde incelenmektedir. Bu amaçla 252 katılımcıyla bir anket çalışması yürütülmüştür. Hatay'da yaşayan yerli halkın etnik, dini/mezhepsel ve ulusal kimliklerle özdeşleşmesinin bağımsız; kabullenici ve reddedici kültürleşme stratejilerini benimsemenin bağımlı ve algılanan tehdidin aracı değişken olarak ele alındığı altı farklı model analiz edilmiştir. Bulgular, iç gruplarla özdeşleşmenin kültürleşme yönelimlerini hem doğrudan hem de tehdit algısı aracılığıyla yordadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürleşme; Tehdit algısı; Ulusal özdeşleşme; Etnik özdeşleşme; Suriyeli mülteciler

ABSTRACT IN ENGLISH

Determinants of Welcoming and Rejecting Acculturation Strategies Against Syrian Refugees: Hatay Sample

Acculturation referring to cultural and psychological changes that occur as a result of contact between two or more social groups is a process including both the host and the immigrant groups (Berry, 2005). Acculturation strategies adopted by the host community for a particular group and adopted by immigrants within a receiving society are key concepts of acculturation (Bourbis et al., 1997). These strategies, with regards to host groups, can be welcoming or rejecting to living in harmony with immigrants. The aim of this study is to explore the acculturation orientations of Turkish host society living in Hatay, who are from Arab ethnic origin and Alevi religious section, toward Syrian refugees. For this aim, a survey study was carried out with 252 participants. Six different models were analyzed in which identification with national, ethnic and religious/denominational identities were considered as independent variables, welcoming or rejecting acculturation strategies as dependent variables, and threat perception as mediator

¹ Bu makale birinci yazarın, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı'nda hazırlanan "Suriyeli Göçmenlere Yönelik Kültürleşme Stratejilerini Etkileyen Sosyal Psikolojik Faktörlerin İncelenmesi: Hatay Örneği" başlıklı yayınlanmamış yüksek lisans tezi kapsamında yapılmış çalışmaların bir kısmından yararlanılarak hazırlanmıştır (Bknz. Yangın, 2017).

² Uz. Psikolog Esen Yangın Kiremit, Dokuz Eylül Üniversitesi Psikoloji Bölümü Doktora Öğrencisi.

E-posta: yangin.esen@gmail.com.

³ Doç. Dr. Serap Akfırat, Dokuz Eylül Üniversitesi Psikoloji Bölümü Öğretim Üyesi. E-posta: serap.akfirat@deu.edu.tr.

variable. Results showed that in-group identification predicts acculturation strategies both directly and through threat perception. Findings are discussed in the light of the literature.

Keywords: : Acculturation strategies; Threat perception; National identification; Ethnic identification; Religious identification; Syrian refugees

Giriş

En genel anlamıyla “insan hareketliliği” olarak tanımlanabilecek göç olgusu, yalnızca mekânsal bir değişimi değil, pek çok sosyal, psikolojik, kültürel dinamiği de içinde barındıran uzun soluklu bir süreci ifade eder. Göç sürecinin en temel unsurlarından biri olan *kültürleşme* (*acculturation*) kavramı “iki ya da daha fazla kültürel grubun ve bu grupların üyelerinin teması sonucunda gerçekleşen karşılıklı kültürel ve psikolojik değişimleri ifade eden süreç” olarak tanımlanmaktadır (Berry, 2005, s.698-699). Belli bir kültürel bağlam içerisine dâhil olan göçmen grup ve ev sahibi topluluk arasında uzlaşmacı ya da çatışmalı ilişkiler kurulabilmektedir (Bourhis ve diğerleri, 1997). Ev sahibi grup açısından kültürleşme süreci, göçmenlerle kurulacak uyum sürecini reddetme ya da kabul etme yönünde seyredebilmektedir.

Berry'nin kültürleşme tanımındaki önemli kavramlardan biri de bireylerin benimsedikleri kültürleşme stratejileridir. Kültürleşme stratejileri, göçmenler açısından ev sahibi topluluğun kültürüyle ilişki kurmaya ve sahip olunan miras kültürü sürdürmeye yönelik isteklerin birbiriyle kesişiminden doğmaktadır. Bu çerçevede Berry (2001) asimilasyon (*asimilation*); ayrılma (*seperation*); bütünleşme (*integration*) ve marjinalleşme (*marginalization*) olmak üzere göçmenlerin benimseyebileceği dört farklı kültürleşme stratejisi tanımlamaktadır. Bir diğer taraftan Berry, kültürleşmenin hem göçmen hem de ev sahibi topluluk üyelerini kapsadığını ifade ederek, bu sürecin azınlık grup kadar ev sahibi topluluğun yaklaşımından da etkilendiğini vurgulamaktadır.

Benzer şekilde Bourhis ve diğerleri. (1997) geliştirdikleri Etkileşimli Kültürleşme Modeli (*Interactive Acculturation Model*) ile ev sahibi topluluk ve göçmen gruplar arasındaki bu ilişkileri açıklamaktadırlar. Bu yaklaşım “karşılıklılık” dinamiğinden hareketle kültürleşmeyi: a) ev sahibi topluluğun belirli bir göçmen grup için benimsediği, b) göçmenler tarafından belirli bir ev sahibi grup içinde benimsenen kültürleşme stratejileri; c) göçmen ve ev sahibi grupların kültürleşme yönelimlerinin etkileşiminden doğan gruplar arası ilişkiler olmak üzere üç açıdan ele almaktadır. Berry'nin (2001) göçmenler için tanımlamış olduğu kültürleşme stratejilerine benzer şekilde Bourhis ve diğerleri (1997), ev sahibi topluluk üyelerinin benimseyebileceği kültürleşme stratejilerini şu şekilde açıklamaktadır: Ev sahibi topluluk üyeleri belirli bir göçmen grup için asimilasyon stratejisini benimsediğinde bu yönelim erime potası (*melting pot*); ayrılma stratejisini benimsediğinde ayırma (*segregation*); marjinalleşme stratejisi benimsendiğinde ise bu durum dışlama (*exclusion*) olarak adlandırılmaktadır (Bourhis ve diğerleri, 1997). Bir sosyal bağlamda kültürel çeşitliliğin ev sahibi topluluk tarafından desteklediği karşılıklı uyum ise “çok kültürlülük” kavramıyla ifade edilmektedir (Berry, 2001). Bu dört yönelimin yanı sıra Bourhis ve diğerleri ev sahibi topluluk için bireycilik (*individualism*) (1997) ve dönüşerek-bütünleşme (*transformation-integrationism*) (Bourhis ve Montreuil, 2016) olarak adlandırdıkları yeni stratejiler tanımlamışlardır. Bu model çerçevesinde geliştirmiş oldukları Ev Sahibi Topluluk Kültürleşme Ölçeğinde (ETKÖ- Host Community Acculturation Scale) ev sahibi grubun göçmen topluluk için benimseyebilecekleri altı kültürleşme yönelimine yer vermişlerdir. *Bütünleşme* stratejisi ev sahibi topluluk üyelerinin, göçmen grubun hem kendi miras kültürlerini sürdürmeleri hem de dâhil oldukları ev sahibi kültürün temel özelliklerini

benimseme isteğini ifade etmektedir. *Bireycilik*, göçmenlere bir grup üyesinden çok bir birey gözüyle bakıldığı, etnik, dini ya da herhangi bir sosyal sınıf kimliğine dayanmayan ve kişisel değerlendirmeleri esas alan bir yönelimdir. Bireycilik göçmenlerin özgün kültürü sürdürmelerinin ya da ev sahibi kültüre uyum göstermelerinin önemsizleştiği bir stratejidir. *Asimilasyon*, ev sahibi topluluğun göçmen gruptan bütünüyle ev sahibi kültürü benimseyerek, miras kültürü terk etmeleri isteğini ifade etmektedir. Asimilasyon ayrıca, göçmenlerin zamanla birer ev sahibi topluluk üyesine dönüşmesi fikrini barındırmaktadır. *Ayırma*, göçmen gruptan ev sahibi topluluk kültürünü benimsemelerini değil, yalnızca kendi öz kültürlerini sürdürmeleri beklentisini yansıtmaktadır. Asimilasyon stratejisinin tam aksine, göçmenlerin gelecekte ev sahibi topluluk üyesine dönüşmesinden endişe duyulmaktadır. *Dışlama* stratejisinde göçmenlerin ne kendi miras kültürlerini ne de ev sahibi topluluk kültürünü benimsemesi desteklenir. Bu yönelimde göçmenlere kendi kültürlerini sürdürme hakkı tanınmazken, ev sahibi topluluğa da uyum sağlayamayacaklarına inanılmaktadır (Bourhis ve diğerleri, 1997). Son olarak *dönüşerek-bütünleşme*, ev sahibi grubun göçmen grupla bütünleşmek için kendi kültürünün bazı yönlerini değiştirmesi gerektiği görüşünü yansıtmaktadır. Modelde bütünleşme, dönüşümcü-bütünleşme ve bireycilik stratejileri *kabullenici (welcoming)*; asimilasyon, dışlama ve ayırma stratejileri ise *reddedici (rejecting)* yönelimler olarak ikiye ayrılmıştır (Bourhis ve Montreuil, 2016).

Bütün bunlardan hareketle bu çalışma, Türkiye'deki Suriyeli mülteciler bağlamında, ev sahibi topluluğun benimseyeceği kültürleşme yönelimlerini, tehdit algısı ve iç grupla özdeşleşme değişkenleri çerçevesinde incelemektedir. Ev sahibi ve göçmen grup üyelerinin etnik ve dini kimlikleri, gruplar arası ilişkileri ve bu eksende dış gruba yönelik tutumları etkileyebilmektedir (Verkuyten ve Martinoviç, 2012). Bu anlamda, kültürleşme çalışmalarında göçmen ve ev sahibi topluluğun sosyal kimlik özelliklerinin araştırma sürecine dahil edilmesi önemlidir. Ev sahibi topluluk ve göçmen grup arasında ortaklaşan ve farklılaşan kimliklerin kültürleşme stratejilerine etkisini inceleyebilmek konusunda elverişli bir bağlam sunması bakımından araştırma örnekleme olarak Hatay ilinde yaşayan Arap Alevi yerli halk seçilmiştir. Resmi verilere göre 1.628.894 nüfusa sahip olan Hatay ili, 434.420 kayıtlı Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır ve kayıtlı Suriyeli nüfusunun il nüfusu içerisindeki payı %26.67 olarak bildirilmektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021). Bu anlamda Hatay ili, Türkiye genelinde Suriyeli nüfusun en yoğun bulunduğu üçüncü il olma özelliğini taşımaktadır. Bu araştırma kapsamında, veri toplama işlemi Hatay ilinde Arap Alevilerin ağırlıklı olarak yaşadıkları Antakya, İskenderun, Samandağ ve Arsuz ilçelerinde gerçekleştirilmiştir. Doğruel'in aktardığı kesin olarak tespit edilememiş nüfus verilerine göre, Hatay'da çoğu Antakya ve Samandağ'da olmak üzere yaklaşık 400.000 civarında Arap Alevi yaşamaktadır (2013, s.31). Bir başka kaynakta yer alan ilçe bazındaki verilere göre ise, Arap Alevi nüfus oranının Samandağ'da %90, Antakya'da %60-70, İskenderun'da ise %40 olduğu ileri sürülmüştür (Sertel, 2005, s.179) (Arsuz, 2012 yılı itibarıyla İskenderun'dan ayrılarak, ilçe statüsü kazanmıştır). Örneklemin sosyal kimlik profiline uygun olarak iç grupla özdeşleşme değişkeni, ulusal düzeyde Türkiye Cumhuriyeti, etnik düzeyde Araplık ve dini/mezhepsel düzeyde Alevilikle özdeşleşme boyutlarında ele alınmıştır.

Kültürleşme Çalışmalarında Tehdit Algısı ve Özdeşleşme Faktörü

Farklı sosyal bağlamlarda yürütülmüş çok sayıda çalışmada, göçmen ve ev sahibi gruplar arasındaki kültürleşme sürecine etki edebilecek çok sayıda sosyal ve psikolojik faktör ortaya konmuştur (Callens ve diğerleri, 2018; Florack ve diğerleri, 2003; Pehrson ve diğerleri, 2009;

Verkuyten ve Martinovic, 2012). Ev sahibi topluluğun belirli bir göçmen gruba yönelik benimseyeceği kültürleşme stratejisinin kabulenci ya da reddedici olmasında algılanan tehdit ve iç grupla özdeşleşme belirleyici rol oynayabilmektedir.

Tehdit Algısı

Gruplar arası tehdit, bir grubun eylem, inanç ya da özelliklerinin başka bir grubun kendi hedefine ulaşmasına ya da o grubun refahına meydan okuduğunda ortaya çıkmaktadır; gruplar arası yanlılık ve ön yargıya kaynaklık eden bir dinamik olarak tanımlanmaktadır (Riek ve diğerleri, 2006). Şerif'in Gerçekçi Grup Çatışması Kuramı (Realistic Group Conflict Theory), somut ya da soyut bir kaynak için karşı karşıya gelen iki gruptan birinin kazanımlarının, diğerinin iyi oluşunu olumsuz yönde etkileyeceğini savunur (Riek ve diğerleri, 2006). Gruplar arası ilişkilerde algılanan tehdidin kaynağına ilişkin çerçeveler sunan temel kuramlarda, göçmenlere yönelik yanlılıklara da açıklamalar getirildiği görülmektedir. Göçmenlere yönelik olumsuz tutumların ele alındığı çalışmalarda, ev sahibi grubun kaynak paylaşımı konusunda algıladığı rekabete yer verildiği görülmektedir (Esses ve diğerleri, 2001; McLaren, 2003; Zarate ve diğerleri, 2003). Söz gelimi göçmenlerin ucuz iş gücü sağlayarak, ülkedeki işsizliğin sebebi olduğu yönündeki görüşler, bu yaklaşımın varsayımlarını karşılayan iyi bir örnek olabilmektedir. Gruplar arasındaki çatışma, her zaman somut kaynakların paylaşımı üzerinden ilerleyen bir tehdit algısı sonucunda oluşmayabilir. Gerçekçi Çatışma Kuramı'nın değindiği somut ve gerçek nedenler dışında, çatışmanın kaynağı olarak sembolik kaynaklara işaret eden yaklaşımlara göre (Kinder ve Sears, 1981) gruplar arası yanlılığın temelinde, kültürel değerlerin tehdit edilmesi bulunmaktadır. Stephan ve Stephan (2000) Bütünleşmiş Tehdit Kuramı'nda (Integrated Threat Theory) farklı çatışma nesnelerini merkezine alan bu iki tehdit yaklaşımını bir araya getirmekte ve tehdit türlerini dört kategoride sınıflamaktadır. *Gerçekçi tehdit*, iç grubun ekonomik ve fiziksel iyi oluşuna yönelik, *sembolik tehdit* ise gruplar arasındaki uyuşmaz inanç ve değerlerden kaynaklanan bir tehdit türü olarak tarif edilmektedir. Gruplar arası anksiyete dış grubun nasıl davranacağına öngörülememesinin iç grup üyelerinde kaygı yaratması; olumsuz kalıp yargılar ise dış grup üyelerinden olumsuz beklentilerin yarattığı kaygı olarak açıklanmıştır.

Alanyazındaki pek çok çalışma, tehdit algısının gruplar arası ilişkilerde göçmenlere yönelik olumsuz tutumların yordayıcısı olduğunu göstermektedir. Bu tutumlar kimi zaman göçmenlerle ne türde bir "birlikte yaşam" beklentisi içerisinde olunduğunu yansıtan kültürleşme yönelimlerini de kapsayabilmektedir. Göçmenlerden yüksek düzeyde tehdit algılayan ev sahibi topluluğun, çok kültürlülüğü daha az, asimilasyonu daha çok desteklemesi (Callens ve diğerleri, 2018); kültürleşme tutumlarında etnosentrik yaklaşımlara yönelmesi (Florack ve diğerleri, 2003); tehdit algıladığı durumlarda ev sahibi topluluğun göçmen gruba yardım niyetinin azalması (Güler, 2019) gibi örnekler, tehdit algısının kültürleşme sürecindeki önemini ortaya koymaktadır. Göçmen ve ev sahibi topluluk ilişkilerinin araştırıldığı farklı çalışmalarda tehdit algısının kültürleşme tercihlerinin yordanmasında aracılık rolü üstlendiği (Rodriguez ve diğerleri, 2013) gözlenmektedir. Ev sahibi topluluğun benimsediği kültürleşme yöneliminin, araştırma bağlamında göçmen gruba isnat edilen yönelimden farklı olmasının da ev sahibi grup tarafından tehdit edici olarak değerlendirilmesi dikkat çekmektedir (Rohmann ve diğerleri, 2006; Rohmann ve diğerleri, 2008; Piontkowski ve diğerleri, 2002).

İç Grupla Özdeşleşme

Sosyal kimlik ve sosyal kategorizasyon kavramlarıyla sıkı sıkıya ilişki içerisinde olan grupla özdeşleşme “belirli bir zaman diliminde belirli bir gruba üye olmaktan duyulan memnuniyet ve kendini o gruba ait hissetme düzeyi” olarak tanımlanmıştır (Silver, 2002; akt. Moskalenko ve diğerleri, 2006, s.82). O halde öncelikli olarak grup kavramına ilişkin bir bakış açısı yerleştirmek yerinde olacaktır. Tajfel ve Turner (2004, s.283), grup kavramını tanımlarken, kendini aynı sosyal kategorinin üyesi olarak algılama, duygu paylaşımında ortaklaşma, grubu ve grup mensubiyetini değerlendirme konusundaki fikir birliği hususlarını ön plana çıkarmaktadır. Sosyal kategorizasyon yine Tajfel ve Turner (2004, s.283) tarafından, “sosyal çevreyi parçalara ayıran, sınıflayan ve düzene sokan, böylelikle bireylerin farklı biçimlerdeki sosyal eylemleri üstlenmesine olanak veren bilişsel araçlar” olarak tanımlanmaktadır. Bireyin aidiyet duyduğu sosyal kategoriden kaynaklanan benlik kavramı ise “sosyal kimlik” olarak tanımlanmakta ve bu kavrama ilişkin birtakım varsayımlarda bulunmaktadır (Tajfel ve Turner, 2004). Buna göre, insanlar olumlu bir benlik inşa etme, benlik saygılarını koruma ve yüceltmeye dönük bir çaba içerisindeyler. Sosyal grubun taşıdığı değerlerin bireyin benlik değeriyle yakından ilişkisi, bireyleri olumlu atıflar aracılığıyla iç grubun değerini arttırmaya sevk etmektedir. Özetle, iç-dış grup karşılaştırmasında bireylerin iç grubu daha olumlu değerlendirme eğilimi sosyal grupları birbirinden farklılaştırmaktadır.

İnsanlarda temel yaşamsal ihtiyaçların yanı sıra kimlik edinme gibi psikolojik ihtiyaçların da bulunduğu yaklaşımından yola çıkan Gütülenmiş Kimlik Yapısı Kuramı (Motivated Identity Construction Theory) (Easterbrook ve Vignoles, 2012), grupla özdeşleşme sürecinin altı farklı güdü tarafından sağlandığını ileri sürmektedir. Bunlardan *benlik saygısı (self-esteem)* kendini olumlu değerlendirme; *aidiyet (belonging)* gruba bağlılık; *etkililik (efficacy)* çevreyi etkileyebilme kapasitesi; *anlam (meaning)* yaşamın anlamlı olduğu duygusu; *ayrartedcilik (distinctiveness)* diğerlerinden farklı olma duygusu ve *süreklilik (continuity)* geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağ kurma olarak tanımlanmaktadır. Yani insanların kendilerini belirli bir iç grupla aynı kategorinin bir parçası olmak bakımından bağlantılı, fakat ilgili bir dış gruptan ayrı görebileceği; benlik saygısına anlamlı katkılar sunan ve tarihsel olarak bir devamlılık sağlayabilecek; söz konusu sosyal ve psikolojik güdülerini en iyi karşılayan gruplarla özdeşleşme eğiliminde oldukları ifade edilmektedir.

İç grupla yüksek düzeyde özdeşleşme ve dış gruba yönelik olumsuz tutumlar arasındaki ilişkiyi destekleyen çalışmalar da mevcuttur (Bourhis ve Perreault, 1999). Ancak farklı türdeki gruplarla özdeşleşme aynı sonuçlara yol açmayabilir. İnsanların mensup oldukları etnik, ulusal veya dini gruplarla özdeşleşmesinin yol açtığı sonuçlar farklı olabilir. Söz gelimi Hindriks ve diğerleri (2014), Hollanda örneğinde yürüttükleri çalışmada ulusal özdeşleşmesi yüksek olan ev sahibi grup üyelerinin çok kültürlülüğü daha çok benimsediği ve azınlık gruplara karşı daha az sosyal mesafe geliştirdikleri sonucuna ulaşmaktadır. Benzer şekilde gruplar arası ilişkilerde iç grubun nasıl tanımladığının etkisini araştırdığı çalışmasında Pehrson ve diğerleri (2009), ulusal özdeşleşmenin göçmenlere yönelik olumsuz tutumları tek başına yordamakta yetersiz kalabileceğini, ulus kavramının vatandaşlık üzerinden ya da paylaşılan etnik kimlik üzerinden tanımlanmasının ortaya çıkarabileceği farklara odaklanmaktadır. Bir diğer taraftan, bireyler aynı anda birden fazla sosyal kimliğe sahip olabilmekte ve mensup oldukları bu farklı etnik, dini ve ulusal kimlikten her birine değişen ölçülerde bağlanabilmektedirler. Bu süreç Dommelen ve diğerleri (2015) tarafından “çoklu kimlikler” olarak tanımlanmaktadır. Gruplar arası ilişkilerde sosyal kimlikle özdeşleşmenin dış gruba yönelik tutumları nasıl etkilediği

incelenirken, özellikle etnik gruplar söz konusu olduğunda, sahip olunan çoklu kimliklerden hangisinin ön plana çıkarıldığı önem kazanmaktadır (Verkuyten ve Martinovic, 2012). Çalışmamızda özdeşleşme değişkeni, örneklemin etnik özellikleri itibarıyla “Araplıkla Özdeşleşme”, “Alevilikle Özdeşleşme” ve “Türkiye Cumhuriyeti ile (Ulusal) Özdeşleşme” olarak üç farklı kimlik düzeyinde ele alınmıştır.

Literatürdeki bilgiler, tehdit algısı ve iç grupla özdeşleşme değişkenlerinin kültürleşme çalışmalarında önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Kabulenci ve reddedici yönelimleri benimsemenin altında yatan sosyal psikolojik profili inceleyen Bourhis ve Dayan (2004), kabulenci kültürleşme stratejilerinin göçmen gruptan daha düşük düzeyde tehdit algılamayla ve daha seküler-ulusalcı bir özdeşleşme eğilimiyle ilişkisini vurgulamaktadır. Bir diğer taraftan reddedici stratejileri benimsemeye yüksek tehdit algısının rolüne işaret etmektedir. Özdeşleşme ve tehdit algısının birlikte ele alındığı bir çalışmada ise tehdit algısının iç grupla özdeşleşmeyi arttırabileceği yönünde bulgulara rastlanmaktadır (Moskalenko ve diğerleri, 2006).

Araştırmanın Amacı ve Beklentiler

Bu çalışmada, Hatay ilinde yaşayan Arap Alevi yerli halkın Suriyeli mültecilerden algıladıkları tehdidin ve iç grupla özdeşleşme düzeylerinin, onların benimsediği kültürleşme stratejilerini nasıl etkilediği incelenmektedir. Çalışmamızın örneklemini Arap olma bakımından Suriyelilerle ortaklaşmakta ancak mezhebi kimlik ekseninde Sünni mezhebe mensup Suriyelilerden ayrılmaktadır. Bu örneklem seçimi, çoklu kimliklerin benimsenen kültürleşme stratejilerine etkisini kuramsal açıdan ele almaya olanak tanımaktadır. Literatürdeki bilgiler ışığında; etnik, dini ve ulusal kimliklerle özdeşleşmenin kabulenci ve reddedici kültürleşme stratejilerini algılanan tehdit aracılığıyla yordayacağı beklenmektedir. Bu beklentinin test edilmesi amacıyla Hatay’da yaşayan Arap ve Alevi topluluğa mensup yerli halk örnekleminde, ulusal özdeşleşme, Araplıkla özdeşleşme ve Alevilikle özdeşleşmenin kabulenci ve reddedici stratejileri, hem doğrudan hem de tehdit algısı aracılığıyla yordadığı altı farklı model Jamovi (2020) istatistik programı aracılığıyla analiz edilmiştir.

Yöntem

Örneklem

Hatay’ın Arsuz, İskenderun, Antakya ve Samandağ ilçelerinde yaşayan 130 kadın ve 119 erkek bireyden oluşan toplam 252 (3 katılımcı cinsiyet belirtmemiştir) kişi çalışmaya gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 33.6 (SS=10.83)’dır.

İşlem

Çalışmaya ilişkin etik onay Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Etik Kurulu’ndan alınmıştır. Veri toplama işlemi, Kasım-Aralık 2016 tarihlerinde, bireysel olarak kağıt-kalem yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Uygulamaların öncesinde, tüm katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilmiş ve katılım için gönüllü onayları alınmıştır. Katılımcıların ölçekleri cevaplama işlemi yaklaşık 20 dakika sürmüştür. Çalışmaya katılım karşılığında katılımcılara herhangi bir ödül verilmemiştir. Anket formunun ilk sayfasında yer alan katılımcı bilgilendirme formunda, katılımcılara, Suriyelilere yönelik tutumlarına ilişkin bir tarama (anket) çalışmasına katılacakları bilgisi verilmiştir. Ölçeklerin üzerinde yer alan yönergelerde ise katılımcılardan Türkiye’de yaşamakta olan Suriyeliler hakkındaki fikirlerini değerlendirmeleri istenmiştir.

Ölçüm Araçları

Ev Sahibi Topluluk Kültürleşme Ölçeği

Ev sahibi topluluk üyelerinin göçmen grup üyelerine yönelik benimsedikleri farklı kültürleşme stratejilerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir (Bourhis ve Montreuil, 2016). 18 maddeden oluşan bu ölçeğin üçer maddeden oluşan altı boyutu bulunmaktadır. Bu boyutlar, *Bütünleşme*, *Asimilasyon*, *Ayrırma*, *Dışlama*, *Bireycilik* ve *Dönüşümcü-bütünleşme*'dir. Bu altı boyutun her birindeki maddeler "kültür, değer ve gelenek" bileşenlerinden oluşmaktadır. Bu maddelerde ev sahibi topluluğun, göçmenlerin sahip oldukları miras kültürün, değerlerin ve geleneklerin sürdürülmesi gerektiği fikrine ne kadar katıldıkları ve göçmenlerin ev sahibi topluluğun kültürüne, değerlerine ve geleneklerine uyum sağlamalarını dileyip dilemedikleri üzerinde durmaktadır. Maddeler orijinal ölçekte 7'li likert tipindedir (1= Hiç katılmıyorum, 7=Tamamen katılıyorum). Ölçek Türkçe'ye Akfırat ve Yangın (2018) tarafından uyarlanmıştır. Elde edilen bu bulgular, maddelerin kuramsal olarak beklenen özgün faktörlere yüklendiğini göstermiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlamasındaki bu altı faktör toplam varyansın %77'sini açıklamaktadır. Ölçeğin her bir faktörüne ilişkin Cronbach alfa katsayıları asimilasyon için .82; entegrasyon için .81; ayırma için .81; dışlama için .89; bireycilik için .88; dönüşümsel bütünleşme için ise .84 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada Bourhis ve Montreuil'in (2016) tanımladığı kabullenici (bütünleşme, bireycilik, dönüşümcü-bütünleşme) ve reddedici (ayırma, dışlama, asimilasyon) stratejilerin kendi aralarında aritmetik ortalamaları hesaplanmıştır. Stratejiler bu iki kategoride ele alınarak, modeldeki ilgili değişkenlerin kabullenici ve reddedici stratejilerle ilişkisi analiz edilmiştir.

Tehdit Algısı Ölçeği (*Threat Perception Scale*)

McLaren (2003) tarafından bireylerin ait oldukları gruba yönelik dış gruptan algıladıkları tehdit düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. 5 maddeden oluşan ölçek 5'li likert tipindedir (1= Hiç Katılmıyorum, 5= Tamamen Katılıyorum). Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek tehdit algısına, düşük puanlar ise düşük tehdit algısına işaret etmektedir. Ölçeğin orijinali üç maddeden oluşan ekonomik temelli tehdit ve iki maddeden oluşan sembolik/kültürel tehdit alt boyutlarından oluşmaktadır. Bu ölçek maddelerinden esinlenerek, araştırmacılar tarafından duruma özgü yeni maddeler üretilmiştir. Ölçeğin orijinalindeki 2 faktörlü yapı üretilen yeni ölçekte ortaya çıkmamış, bütün maddeler tek bir faktör altında toplanmıştır. Tek faktör, toplam varyansın % 46.70'ini açıklamaktadır ve özdeğeri 2.34'tür. Maddelerin faktör yükleri .80 ile .32 arasında değişmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .68'dir. Ölçek maddeleri Ek1'de sunulmuştur.

Ulusal Özdeşleşme Ölçeği (*National Identification Scale*)

Sindic ve Reicher (2009) tarafından geliştirilen dört maddeli ölçek 5'li likert tipindedir (1=Hiç Katılmıyorum, 5= Tamamen Katılıyorum). Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek düzeyde, düşük puanlar ise düşük düzeyde ulusal özdeşleşmeye işaret etmektedir. Bu ölçek maddelerinden esinlenerek, araştırmacılar tarafından duruma özgü yeni Türkçe maddeler üretilmiş, mevcut örneklemeden elde edilen verilere faktör analizi uygulanmıştır. Analizlere göre ölçek maddeleri tek bir faktör altında toplanmış ve varyansın % 73'ünü açıklamıştır. Faktörün özdeğeri 2.92 olarak bulunmuştur. Maddelerin faktör yükleri .91 ile .82 arasında değişmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .88'dir. Ölçeğe ilişkin maddeler Ek1'de sunulmuştur.

Araplıkla Özdeşleşme Ölçeği

Sindic ve Reicher (2009) tarafından bireylerin sahip oldukları ulusal kimlikle özdeşleşme düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş olan Ulusal Özdeşleşme Ölçeği maddelerinden esinlenerek, araştırmacılar tarafından duruma özgü yeni maddeler üretilmiştir. Bu ölçeğin amacı etnik kimliğini Arap olarak tanımlayan bireylerin, Araplık ile özdeşleşme düzeylerini ölçmektir. Maddeler 5'li likert tipindedir (1=Hiç Katılmıyorum, 5=Tamamen Katılıyorum). Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek düzeyde özdeşleşmeye, düşük puanlar ise düşük özdeşleşmeye işaret etmektedir. Maddelerin faktör yükleri .89 ile .87 arasında değişmektedir. Gerçekleştirdiğimiz Varimax rotasyonlu faktör analizinde tek faktörlü bir yapı gösteren bu ölçeğin toplam varyansının %77'si bu tek faktör tarafından açıklanmaktadır. Faktörün özdeğeri 3.12 olarak bulunmuştur. Mevcut örnekleme ölçeğin toplam güvenilirlik katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Ölçek maddeleri Ek1'de sunulmuştur.

Alevilikle Özdeşleşme Ölçeği

Sindic ve Reicher (2009) tarafından bireylerin sahip oldukları ulusal kimlikle özdeşleşme düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş olan Ulusal Özdeşleşme Ölçeği maddelerinden esinlenerek, araştırmacılar tarafından duruma özgü yeni maddeler üretilmiştir. Bu ölçeğin amacı dini kimliğini Alevi olarak tanımlayan bireylerin, Alevilik ile özdeşleşme düzeylerini ölçmektir. Maddeler 5'li likert tipindedir (1=Hiç Katılmıyorum, 5=Tamamen Katılıyorum). Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek düzeyde özdeşleşmeye, düşük puanlar ise düşük özdeşleşmeye işaret etmektedir. Maddelerin faktör yükleri .94 ile .91 arasında değişmektedir. Gerçekleştirdiğimiz Varimax rotasyonlu faktör analizinde tek faktörlü bir yapı gösteren bu ölçeğin toplam varyansının %84'si bu tek faktör tarafından açıklanmaktadır. Faktörün özdeğeri 3.39 olarak bulunmuştur. Mevcut örnekleme ölçeğin toplam güvenilirlik katsayısı .94 olarak bulunmuştur. Ölçek maddeleri Ek1'de sunulmuştur.

Bulgular

Veri, çalışma kapsamında gerçekleştirilen analizlere uygunluğu bakımından değerlendirilmiştir. Uç değerler ve örneklem büyüklüğünün yeterliliği kontrol edilmiştir. Basıklık ve çarpıklık değerleri, çoklu ortak doğrusallık, varyans homojenliğincelenmiş ve doğrusal analizlere uygun olduğu görülmüştür (Tabachnick ve Fidell, 2013). Araştırmada kullanılan değişkenlere ait korelasyon tablosu Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Değişkenler Arası Korelasyon Tablosu

	Ort. (SS)	1	2	3	4	5	6
1.Kabulenci Stratejiler	2.67 (.63)	1					
2.Reddedici Stratejiler	2.89 (.70)	.25**	1				

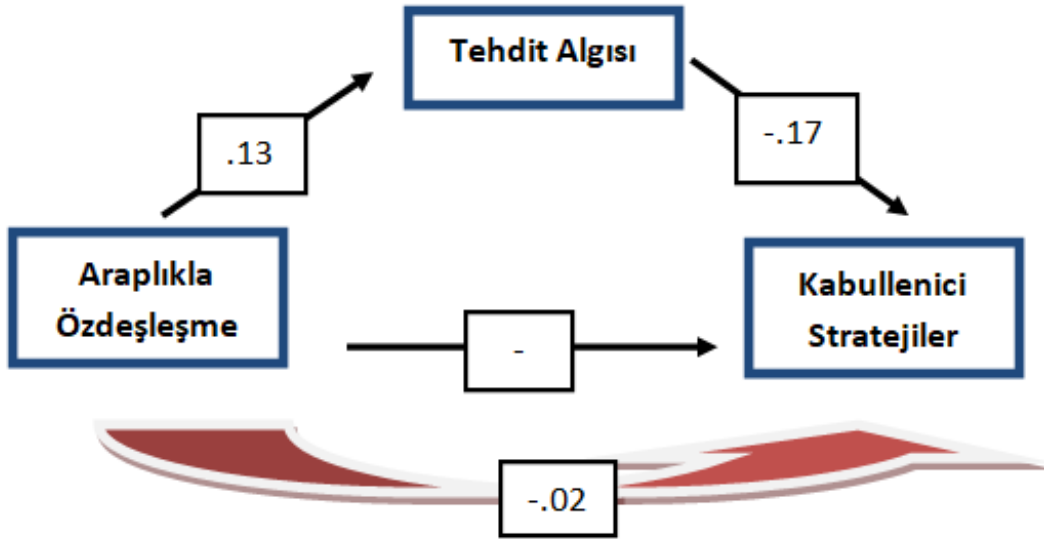
3.Tehdit Algısı	3.68 (.80)	-.21**	.36**	1			
4.Araplıkla Özdeşleşme	3.12 (1.21)	-.035	.20**	.20**	1		
5.Ulusal Özdeşleşme	3.67 (1.06)	.10	.28**	.16**	.083	1	
6.Alevilikle Özdeşleşme	3.85 (1.23)	.055	.30**	.36**	.62**	.12	1

Not: ** $p < 0.01$; Ort. = Ortalama değeri; SS = Standart sapma değeri

Model 1. Araplıkla özdeşleşmeyle kabullenici stratejileri benimseme arasındaki ilişkide algılanan tehdidin aracı rolü

Araplıkla özdeşleşmeyle kabullenici stratejileri benimseme arasındaki ilişkinin hem doğrudan hem de tehdit algısı aracılığıyla incelendiği modelde, Araplıkla özdeşleşme tehdit algısını olumlu yönde ($B = .13$, $SE = .04$, $p < .01$), tehdit algısı ise kabullenici stratejileri olumsuz yönde yordamaktadır ($B = -.17$, $SE = .06$, $p < .01$). Araplıkla özdeşleşme ve kabullenici stratejiler arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($B = .00$, $SE = .04$, $p = .919$). Önerdiğimiz aracılık ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu da görülmüştür [$B = -.02$, $CI = (-.05, -.00)$, $SE = .01$, $p < .05$]. Bu bulgulardan hareketle, Araplıkla özdeşleşme düzeyi arttıkça tehdit algısının da arttığı, tehdit algısı arttıkça da kabullenici stratejileri benimseme olasılığının azaldığı söylenebilir. Modelde yer alan bütün anlamlı yolların beta katsayıları Şekil 1’de yer almaktadır. Anlamsız ilişkileri gösteren yollar “-” ile ifade edilmiştir.

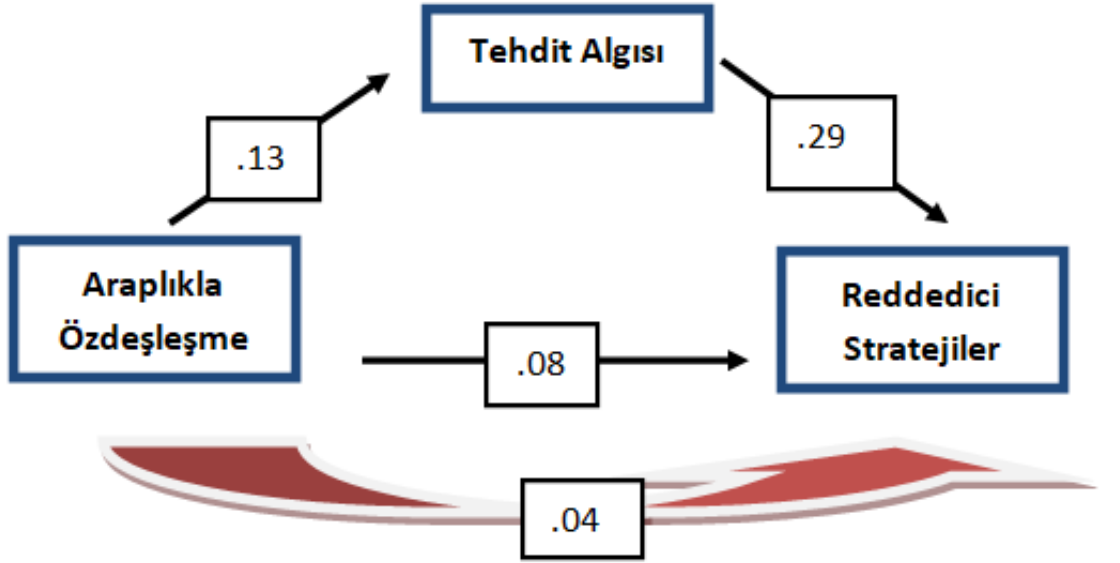
Şekil 1. Araplıkla özdeşleşme ve kabulenci stratejiler arasında ilişkide algılanan tehdidin aracılık etkisi modeli

Model 2. Araplıkla özdeşleşmeyle reddedici stratejileri benimseme arasındaki ilişkide algılanan tehdidin aracı rolü

Araplıkla özdeşleşmeyle reddedici stratejileri benimseme arasındaki ilişkinin hem doğrudan hem de tehdit algısı aracılığıyla incelendiği modelde, Araplıkla özdeşleşmenin tehdit algısını ($B = .13$, $SE = .04$, $p < .01$) ve reddedici stratejileri ($B = .08$, $SE = .04$, $p < .05$) olumlu yönde; tehdit algısının ise reddedici stratejileri olumlu yönde ($B = .29$, $SE = .05$, $p < .01$) yordadığını ortaya koymaktadır. Önerdiğimiz aracılık ilişkisinin de istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür [$B = .04$, $CI = (.01-.07)$, $SE = .01$, $p < .05$]. Doğrudan ilişkileri saptamak amacıyla yapılan analizlerde ise bu verilere göre Araplıkla özdeşleşme düzeyi arttıkça tehdit algısı düzeyinin ve reddedici stratejileri benimseme düzeyinin de arttığı; tehdit algısı arttıkça da reddedici stratejileri benimseme olasılığının arttığı sonucuna varılabilir. Modelde yer alan bütün anlamlı yolların beta katsayıları aşağıdaki Şekil 2’de yer almaktadır.

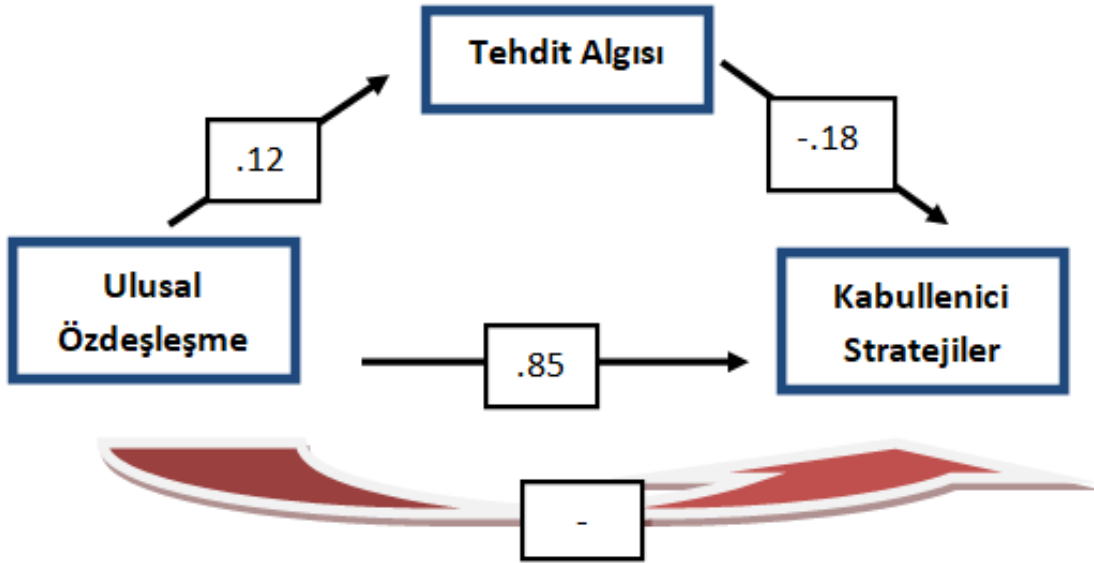
Şekil 2. Araplıkla özdeşleşme ve reddedici stratejiler arasında ilişkide algılanan tehdidin aracılık etkisi modeli

Model 3. Ulusal özdeşleşmeyle kabullenici stratejiler arasındaki ilişkide algılanan tehdidin aracı rolü

Ulusal özdeşleşmeyle kabullenici stratejileri benimseme arasındaki ilişkide tehdit algısının aracılık ilişkisini incelemek amacıyla önermiş olduğumuz modelin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur [$B = -.02$, $CI = (-0.05, -0.00)$, $SE = .01$, $p = 0.070$]. Analiz sonuçları, ulusal özdeşleşmenin kabullenici stratejileri olumlu yönde yordadığını ($B = .85$, $SE = .04$, $p < .05$) ancak bu ilişkilere tehdit algısının aracılık etmediğini göstermektedir. Ulusal özdeşleşmenin tehdit algısını olumlu ($B = .12$, $SE = .05$, $p < .05$); tehdit algısının kabullenici stratejileri olumsuz şekilde ($B = -.18$, $SE = .05$, $p < .05$) yordadığı görülmektedir.

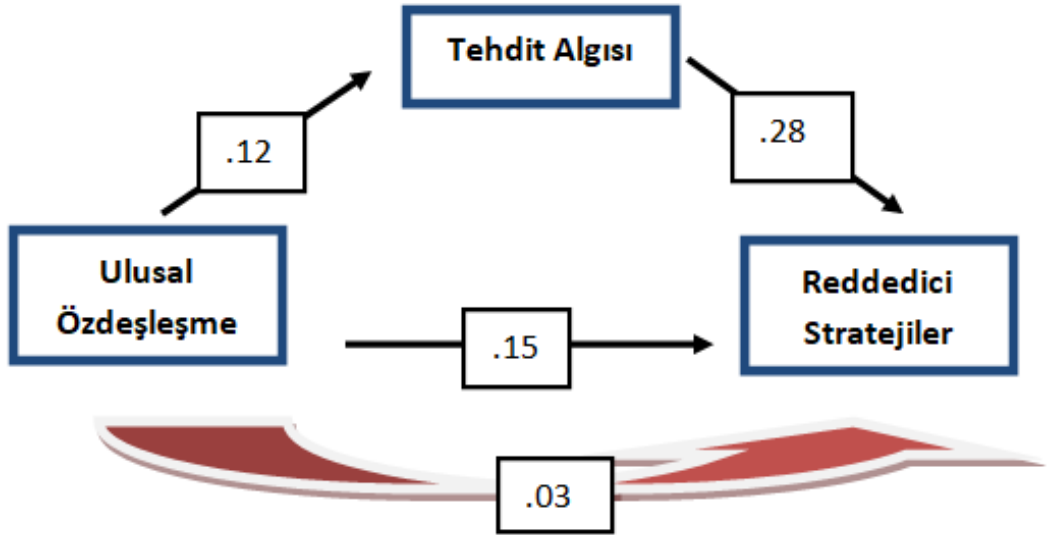
Şekil 3. Ulusal özdeşleşme ve kabulenci stratejiler arasındaki ilişkide tehdit algısının aracılık etkisi modeli

Model 4. Ulusal özdeşleşmeyle reddedici stratejiler arasındaki ilişkide algılanan tehdidin aracı rolü

Ulusal özdeşleşmeyle reddedici stratejileri benimseme arasındaki ilişkinin hem doğrudan hem de tehdit algısı aracılığıyla incelendiği modelde, ulusal özdeşleşme tehdit algısını ($B = .12$, $SE = .05$, $p < .05$); tehdit algısı reddedici stratejileri ($B = .28$, $SE = .05$, $p < .01$) ve ulusal özdeşleşme reddedici stratejileri ($B = .15$, $SE = .04$, $p < .01$) olumlu şekilde yordamaktadır. Ayrıca önerdiğimiz aracılık ilişkisinin de istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür [$B = .03$, $CI = (0.00 - 0.07)$, $SE = .01$, $p < .05$]. Buna göre, ulusal özdeşleşme düzeyi arttıkça tehdit algısı, tehdit algısı arttıkça reddedici stratejileri benimseme olasılığı ve ulusal özdeşleşme düzeyi arttıkça reddedici stratejileri benimseme olasılığı da artmaktadır. Modelde yer alan bütün anlamlı yolların beta katsayıları Şekil 3'te yer almaktadır.

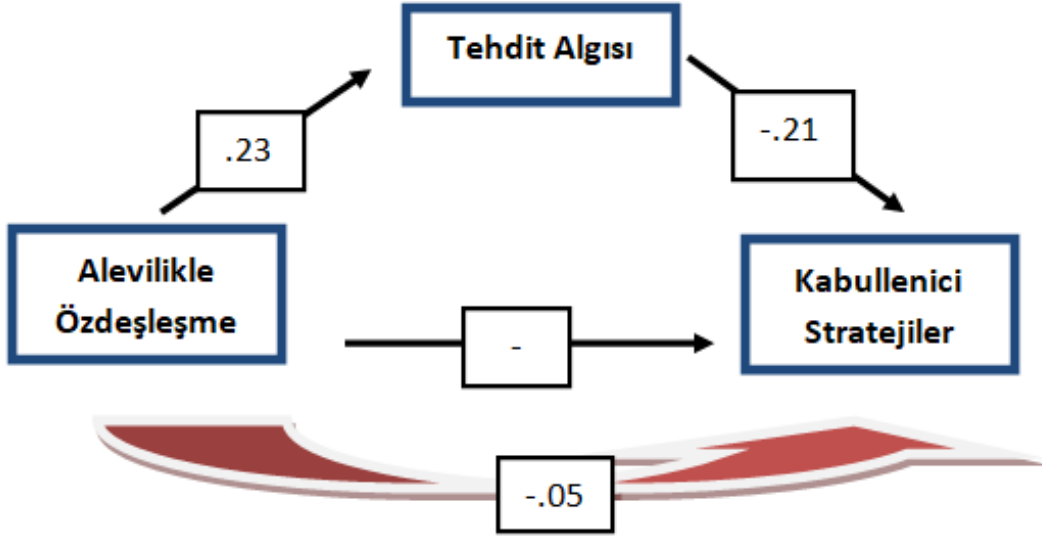
Şekil 4 .Ulusal özdeşleşme ve reddedici stratejiler arasındaki ilişkide tehdit algısının aracılık etkisi modeli

Model 5. Alevilikle özdeşleşmeyle kabullenici stratejiler arasındaki ilişkide algılanan tehdidin aracı rolü

Alevilikle özdeşleşmeyle kabullenici stratejileri benimseme arasındaki ilişkinin hem doğrudan hem de tehdit algısı aracılığıyla incelendiği modelde Alevilikle özdeşleşmenin tehdit algısını olumlu yönde ($B = .23$, $SE = .04$, $p < .01$), tehdit algısının kabullenici stratejileri olumsuz yönde ($B = -.21$, $SE = .05$, $p < .01$) yordadığı görülmektedir. Ancak Alevilikle özdeşleşme ve kabullenici stratejiler arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu görülmektedir ($B = .08$, $SE = .04$, $p = 0.05$) Ayrıca önermiş olduğumuz aracılık ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür [$B = -.05$, $CI = -.08$, $-.02$, $SE = .02$, $p < .01$]. Bir diğer ifadeyle, Alevilikle özdeşleşmenin tehdit algısını artırdığı ve tehdit algısı arttıkça kabullenici stratejilerin benimsenme olasılığının azaldığı söylenebilir. Modelde yer alan bütün anlamlı yolların beta katsayıları Şekil 4'te yer almaktadır. Anlamsız ilişkileri gösteren yollar “-” ile ifade edilmiştir.

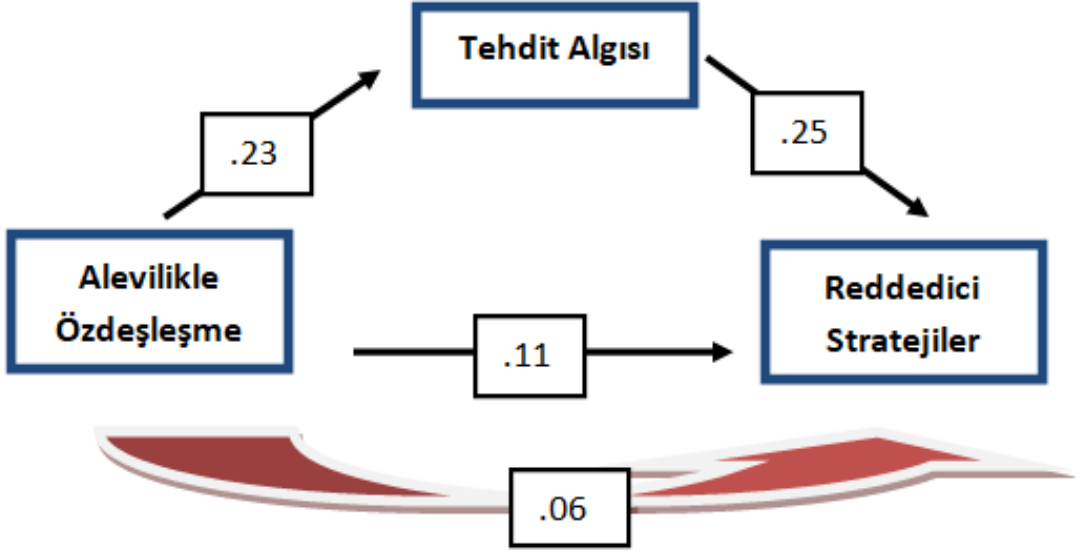
Şekil 5. Alevilikle özdeşleşme ve kabulenci stratejiler arasındaki ilişkide algılanan tehdidin aracılık etkisi modeli

Model 6. Alevilikle özdeşleşmeyle reddedici stratejiler arasındaki ilişkide algılanan tehdidin aracı rolü

Alevilikle özdeşleşmeyle reddedici stratejileri benimseme arasındaki ilişkinin hem doğrudan hem de tehdit algısı aracılığıyla incelendiği modelde, Alevilikle özdeşleşme tehdit algısını ($B = .23$, $SE = .04$, $p < .01$) ve reddedici stratejileri ($B = .11$, $SE = .04$, $p < .01$), tehdit algısı ise reddedici stratejileri ($B = .25$, $SE = .05$, $p < .01$) olumlu yönde yordamaktadır. Önerdiğimiz aracılık ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir [$B = .06$, $CI = (.03 - .09)$, $SE = .02$, $p < .01$]. Aynı zamanda bu sonuçlara göre, Alevilikle özdeşleşme arttıkça tehdit algısının ve reddedici stratejileri benimseme olasılığının arttığı, tehdit algısı arttıkça da reddedici stratejilerin benimsenme olasılığının arttığı söylenebilir. Modelde yer alan bütün anlamlı yolların beta katsayıları Şekil 5'te yer almaktadır.

Şekil 6. Alevilikle özdeşleşme ve reddedici stratejiler arasındaki ilişkide algılanan tehdidin aracılık etkisi modeli

Tartışma

Kültürleşme sürecinde “karşılıklı” ve “iki taraflılık” vurgusu, göçmenler kadar ev sahibi grup üyelerinin de benimsediği tutumların önemine işaret etmektedir (Berry, 2005). Bourhis ve diğerleri geliştirdikleri Etkileşimli Kültürleşme Modelinde (1997) kültürleşme stratejileri, göçmen grup için ev sahibi grup üyelerinin nasıl bir kültürleşme süreci arzuladıklarını tanımlayan altı farklı yönelimle tanımlanır. Bu çalışmada, ev sahibi grup üyelerinin belirli bir göçmen grup için benimseyeceği yönelimlere etki eden önemli değişkenlerden tehdit algısı ve iç grupla özdeşleşme, Hatay yerli halkı örneğinde ele alınmıştır. Kültürleşmenin sosyal kimliklerle yakından ilişkili doğası, ev sahibi grubun kendi içinde homojen bir yapıda olmadığını göz önünde tutmayı zorunlu kılmaktadır. Çalışmamızın ev sahibi topluluk örnekleme, sosyal kimlik profili bakımından Arap ve Alevi gruba mensup bireylerden oluşmaktadır. Bu nedenle özdeşleşme değişkeni ulusal (Türkiye Cumhuriyeti ile), etnik (Araplıkla) ve dini (Alevilikle) olmak üzere üç farklı düzeyde ele alınmış, her bir düzey ile kültürleşme stratejileri arasındaki ilişkide tehdit algısının aracı rolü incelenmiştir.

Etnik, dini ve ulusal kimlikle özdeşleşmenin, kabullenici (bireycilik, bütünleşme, dönüşerek-bütünleşme) ve reddedici (asimilasyon, dışlama, ayırma) kültürleşme yönelimlerini hem doğrudan hem de tehdit algısı üzerinden yordayacağı altı farklı aracılık modeli önerilmiştir. Bulgular, önermiş olduğumuz altı modelden beşinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu, ancak üçüncü modelde önerdiğimiz ulusal özdeşleşme ile kabullenici stratejiler arasındaki ilişkinin tehdit algısı tarafından yordanacağı beklentisinin doğrulanmadığını göstermektedir. Yani, Alevilikle ve Araplıkla özdeşleşme düzeyi arttıkça tehdit algısı da artmakta; tehdit algısı arttıkça kabullenici kültürleşme stratejileri benimseme olasılığı azalmakta, reddedici stratejileri

benimseme olasılığı ise artmaktadır. Ulusal özdeşleme ile kabulenci yönelimleri benimseme ilişkisinin tehdit algısı aracılığıyla yordanıp yordanmadığının test edildiği üçüncü modelde, aracılık ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Ancak bu iki değişken arasındaki doğrudan ilişkiye bakıldığında, etnik ve dini iç grupla özdeşleşme ilişkisinden farklı olarak, ulusal özdeşleşme arttıkça kabulenci stratejileri benimseme olasılığının arttığı görülmektedir. Tehdit algısı, ulusal özdeşleşme ile kabulenci stratejileri benimseme arasındaki ilişkiye aracılık etmezken, ulusal özdeşleşme ile reddedici stratejileri benimseme arasındaki ilişkide tehdit algısının aracılık etkisi anlamlı çıkmıştır. Bir diğer ifadeyle, Suriyeli mültecilerin varlığını tehdit olarak algılayan ev sahibi grup üyelerinin reddedici, tehdit algılamayanlarınsa kabulenci kültürleşme stratejilerine yöneldiği söylenebilir. Bu bilgi, ulusal özdeşleşme arttıkça çok kültürlülüğü benimseme yönündeki eğilimin de arttığı bulgusunu destekler niteliktedir (Hindriks ve diğerleri, 2014). Modele dâhil edilen değişkenlerin arasındaki doğrudan ilişkilere bakıldığında tehdit algısının kabulenci stratejileri olumsuz, reddedici stratejileri olumlu yordadığı; bir diğer deyişle tehdit algısı arttıkça kabulenci stratejilerden uzaklaşıldığı görülmektedir. Benzer şekilde iç grupla özdeşleşme ile benimsenen stratejilerin niteliği arasındaki ilişkileri incelediğimizde, herhangi bir kimlik grubuyla özdeşleşme arttıkça reddedici stratejileri benimseme olasılığı artmaktadır. Ancak kabulenci stratejiler söz konusu olduğunda yalnızca ulusal özdeşleşmenin kabulenci stratejileri benimseme olasılığını artırdığını; Alevilik ve Araplıkla özdeşleşmenin kabulenci stratejilerle ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Son olarak, etnik, dini ya da ulusal kimlik grubuyla fark etmeksizin, sosyal gruplarla özdeşleşme düzeyi arttıkça tehdit algısının da arttığı görülmektedir. Araplıkla özdeşleşmenin hem tehdit algısı hem de reddedici yönelimlerle olumlu yönde ilişkili olması, katılımcıların Arap kimliğiyle özdeşleşse bile, Suriyelileri Arap kimliğine mensup olmaları bakımından bir iç grup üyesi olarak görmedikleri ya da Arap kimliği üzerinden bir ortaklık algısı oluşmadığını göstermektedir. Yine, ulusal özdeşleşmenin hem kabulenci stratejileri hem de göçmenlerden algılanan tehdidi yordadığı şeklindeki bulgu, bazı moderatör değişkenlerin varlığına işaret ediyor olabilir. Örneğin ulusal kimlikle yüksek düzeyde özdeşleşen herkes için değil ama yalnızca belirli bir ideolojik yönelime sahip veya sadece belli eğitim seviyesindeki kişiler Suriyeli mültecileri tehdit olarak algılıyor olabilir. Bu durumda ulusal özdeşleşmesi yüksek ancak mültecileri tehdit olarak algılamayan katılımcıların aynı zamanda kabulenci stratejileri benimsemedikleri söylenebilir. Tehdit algısı düzeyi, katılımcıların ideolojik yönelimlerine bağlı olarak artıyor veya azalıyor olabilir. Bu bulgular, daha sonra yapılacak çalışmaların bu tür karıştırıcı değişkenleri de dikkate alması gerekliliğine işaret etmektedir.

Göç ve kültürleşme, sadece göç eden grupları değil, göç edilen ülkede yaşayan farklı sosyal grupları da yakından ilgilendirmektedir. Kültürleşme süreçlerinin daha iyi anlaşılması, kapsamlı bir bakış açısı geliştirmeyi gerektirmektedir. Göçle birlikte etkileşime giren sosyal grupların birbirine göre konumunun ve özelliklerinin göz önünde tutulması, tarif edilmesi ve araştırma sürecine dâhil edilmesi önemlidir. Bu anlamda iç gruplarla özdeşleşmenin kültürleşme yönelimlerine etkisinin, ortaklaşan ve farklılaşan kimlikler çerçevesinde ele alınması, çalışmamızın kuramsal katkısını genişletmektedir. Kültürleşme kavramının daha doğru ve kapsamlı anlaşılması için, hem göçmen hem de ev sahibi grubun benimsediği kültürleşme tutumlarının ve gruplar arası temaslardan doğan ilişkisel çıktılarının aynı bağlam içerisinde, bir arada ele alınması gerekmektedir. Yalnızca ev sahibi grubun kültürleşme beklentilerinin ele alındığı bu çalışmanın, mülteci grubun da dâhil edildiği bir araştırmayla daha kapsamlı ve çok yönlü analiz edilebilecektir.

Mülteciler Derneği'nin Temmuz 2020 itibarıyla açıkladığı verilere göre, Türkiye'de bulunan yaklaşık 3.5 milyon Suriyeli'den 110 bini vatandaşlık statüsü almıştır. Suriye'de devam eden savaş, geri dönüş koşullarının sağlanıp sağlanamayacağı ya da Türkiye'ye yerleşmiş Suriyelilerin yasal statüsünün değişip değişmeyeceği gibi konular belirsizliğini korumaktadır. Ancak Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki varlıklarının geçici olmadığı ve toplumun kalıcı etnik unsurlarından biri haline geleceği düşünülmektedir. Bu nedenlerle yaşanabilecek toplumsal kabul ve sosyal uyum sorunlarının çözümüne ve gelecekte inşa edilebilecek birlikte yaşama katkı sağlayacak çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Göç ve kültürleşme süreci, hukuki ve politik olduğu kadar sürecin öznelere olan gruplar açısından sosyal ve psikolojik bir meseledir. Bu anlamda mülteciler ve yerleştikleri ülkedeki toplum arasında kurulan ilişkilerin arka planında yer alan unsurlara sosyal psikoloji perspektifinden bakmaya çalıştığımız bu çalışmanın, akademik alana katkı sunacağını düşünmekteyiz.

EXTENDED ABSTRACT IN ENGLISH

The aim of this study is to explore the acculturation orientations of Turkish host society living in Hatay, who are from Arab ethnic origin and Alevi religious section, toward Syrian refugees. Bourhis et al., (1997) define six acculturation strategies that can be adopted by host community towards immigrants. Three of them are welcoming orientations so-called *integrationism*, *transformation-integrationism*, *individualism* and three are rejecting orientations which are *assimilationism*, *segregationism* and *exclusionism*. According to the results of the studies acculturation process between host and immigrant groups is influenced by various social psychological factors (Callens et al., 2018; Florack et al., 2003; Pehrson et al., 2009). The findings provide support for the relationship between ingroup identification and negative attitudes towards outgroups (Bourhis and Perreault, 1999). However, identification with different types of social groups may bring differential consequences (Hindriks et al., 2014). Moreover, individuals usually have more than one social identity at the same time, and some of these identities may be common across host society and immigrant groups. Thus, it would be important that how ingroup members share some aspects with outgroup members (Pehrson et al., 2009; Verkuyten and Martinovic, 2012). Therefore, present study takes into account different types of social identities and threat perceptions from the refugees, and try to explain acculturation orientations of Turkish people living in Hatay toward Syrians.

Method

A survey study was conducted to test the model in which identification with different social groups predicts acculturation orientations toward Syrians through threat perception. The host community living in Hatay/Turkey are mostly come from Arab ethnic origin and Alevi religious section. The sample of the study consists of 252 participants. Therefore, we measured in-group identification as "identification with Arabs", "identification with Alevi" and "identification with Turkish Republic". *Host Community Acculturation Scale* (Bourhis and Montreuil, 2016), adapted to Turkish by Akfırat and Yangın, (2018); *Threat Perception Scale* (McLaren, 2003) and *In-group Identification Scale* (Sindic and Reicher, 2009) were included in the questionnaire. The data were analyzed with Jamovi statistic program (2020) in order to test six different models in which acculturation strategies predicted by national, ethnic and religious identification directly and through threat perception.

Results

The results indicated that threat perception mediates the relationship between social identification and acculturation orientation for five of six proposed models. Accordingly, when the level of identification with religious (i.e. Alevi) and national (i.e. citizen of Turkey) groups increase, threat perception also increases; and when the threat perception increases, the level of adopting welcoming strategies decreases, but the level of adopting rejecting strategies increases. In another words the host members who perceived outgroup as a collective threat adopted rejecting strategies; and when they perceive little or none threat from Syrian refugees they adopt welcoming strategies. On the other hand, identification with Arab (common identity between Syrians and Hatayians) did not predict welcoming acculturations strategies.

Discussion

The study showed that identification with different social groups has differential effects on adopting acculturation strategies towards Syrian refugees in Hatay. Moreover, perceiving outgroup as a collective threat seems as a crucial factor. Having a common identity with Syrians in terms of being Arab did not emerge as a factor that causes adopting welcoming strategies for Arab host group members.

Kaynakça

- Berry, J.W. (2001). A Psychology of Immigration. *Journal of Social Issues*, 57(3): 615-631.
- Berry, J.W. (2005). Acculturation: Living Successfully in Two Cultures. *International Journal of Intercultural Relations*. 29(6): 697-712.
- Bourhis, R. V., & Dayan, J. (2004). Acculturation orientations towards Israeli Arabs and Jewish immigrants in Israel. *International journal of psychology*, 39(2), 118-131.
- Bourhis, R. Y. ve Perreault, S. (1999). Ethnocentrism, Social Identification, and Discrimination. *Society for Personality and Social Psychology*. 25 (1): 92-103.
- Bourhis, R.Y. & Montreuil, A. (2016). Methodological issues related to the Host Community Acculturation Scale (HCAS) and the Immigrant Acculturation Scale (IAS): An update. UQAM Working Paper, Département de Psychologie, Université du Québec à Montréal. (Updated: January 2016).
- Bourhis, R.Y., Moise, L.C. ve Perreault, S. (1997). Towards an Interactive Acculturation Model: A Social Psychological Approach. *International Journal of Psychology* 32(6): 369-386.
- Callens, M. S., Meuleman, B., & Marie, V. (2018). Contact, perceived threat, and attitudes toward assimilation and multiculturalism: Evidence from a majority and minority perspective in Luxembourg. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 50(2), 285-310.
- Doğruel, F. (2013). İnsanîyetleri benzer (3. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Easterbrook, M. ve Vignoles, V.L. (2012). Different Groups, Different Motives: Identity Motives Underlying Changes in Identification with Novel Groups. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 38(8): 1066-1080.
- Esses, V. M., Dovidio, J. F., Jackson, L. M., & Armstrong, T. L. (2001). The immigration dilemma: The role of perceived group competition, ethnic prejudice, and national identity. *Journal of Social issues*, 57(3), 389-412.

- Florack, A., Piontkowski, U., Rohmann, A., Balzer, T., & Perzig, S. (2003). Perceived intergroup threat and attitudes of host community members toward immigrant acculturation. *The Journal of social psychology*, 143(5), 633-648.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (13.01.2021) Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı. Erişim Tarihi: 23 Ocak 2021, <https://www.goc.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Güler, M. (2019). Ortak İç-grup Kimliği, Gruplararası Temas ve Algılanan Tehditlerin Suriyeli Bireylere Yardım Etme Niyeti Üzerine Etkisi. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 8(2).
- Hindriks, P., Verkuyten, M., & Coenders, M. (2014). Interminority attitudes: The roles of ethnic and national identification, contact, and multiculturalism. *Social Psychology Quarterly*, 77(1), 54-74.
- Kinder, D. R., & Sears, D. O. (1981). Prejudice and politics: Symbolic racism versus racial threats to the good life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 40, 414-431.
- López-Rodríguez, L., Zagefka, H., Navas, M., & Cuadrado, I. (2013). Explaining majority members' acculturation preferences for minority members: A mediation model. *International Journal of Intercultural Relations*, 38, 36-46.
- McLaren, L. M. (2003). Anti-immigrant prejudice in Europe: Contact, threat perception, and preferences for the exclusion of migrants. *Social forces*, 81(3), 909-936.
- Moskalenko, S., McCauley, C., & Rozin, P. (2006). Group identification under conditions of threat: College students' attachment to country, family, ethnicity, religion, and university before and after September 11, 2001. *Political Psychology*, 27(1), 77-97.
- Mülteciler Derneği (2020, 23 Temmuz). Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Temmuz 2020. Erişim Tarihi: 25 Temmuz 2020, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> adresinden edinilmiştir.
- Pehrson, S., Brown, R., & Zagefka, H. (2009). When does national identification lead to the rejection of immigrants? Cross-sectional and longitudinal evidence for the role of essentialist in-group definitions. *British Journal of Social Psychology*, 48(1), 61-76.
- Piontkowski, U., Rohmann, A., & Florack, A. (2002). Concordance of acculturation attitudes and perceived threat. *Group processes & intergroup relations*, 5(3), 221-232.
- Riek, B. M., Mania, E. W., & Gaertner, S. L. (2006). Inter group threat and out group attitudes: A meta-analytic review. *Personality and social psychology review*, 10(4), 336-353.
- Rohmann, A., Florack, A., & Piontkowski, U. (2006). The role of discordant acculturation attitudes in perceived threat: An analysis of host and immigrant attitudes in Germany. *International Journal of Intercultural Relations*, 30(6), 683-702.
- Rohmann, A., Piontkowski, U., & van Randenborgh, A. (2008). When attitudes do not fit: Discordance of acculturation attitudes as an antecedent of intergroup threat. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34(3), 337-352.
- Sertel, E. (2005). Dini ve etnik kimlikleriyle Nusayriler (1. Baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Sindic, D., & Reicher, S. D. (2009). 'Our way of life is worth defending': testing a model of attitudes towards superordinate group membership through a study of Scots' attitudes towards Britain. *European Journal of Social Psychology*, 39(1), 114-129.
- Stephan, W. G., & Stephan, C. W. (2000). An integrated theory of prejudice. In S. Oskamp (Ed.), *Reducing prejudice and discrimination: The Claremont Symposium on applied social psychology* (pp. 23-45). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (2004). The Social Identity Theory of Intergroup Behavior. Key readings in social psychology. In J. T. Jost and J. Sidanius, (Eds.), *Political psychology: Key readings, Key readings in social psychology* (pp. 276-293). New York, NY: Psychology Press.
- Tabachnick B. & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. USA : Pearson.
- The jamovi project (2020). *Jamovi (Version 1.2)* [Computer Software]. Retrieved from <https://www.jamovi.org>.

- Van Dommelen, A., Schmid, K., Hewstone, M., Gonsalkorale, K., & Brewer, M. (2015). Construing multiple ingroups: Assessing social identity inclusiveness and structure in ethnic and religious minority group members. *European Journal of Social Psychology*, 45(3), 386-399.
- Verkuyten, M. (2009). Support for multiculturalism and minority rights: The role of national identification and out-group threat. *Social Justice Research*, 22(1), 31-52.
- Verkuyten, M., & Martinovic, B. (2012). Social identity complexity and immigrants' attitude toward the host nation: The intersection of ethnic and religious group identification. *Personality and social psychology bulletin*, 38(9), 1165-1177.
- Yangın, E. & Akfırat, S. (2018). Ev Sahibi Topluluk Kültürleşme Ölçeği (ETKÖ) Türkçe formunun psikometrik özelliklerinin üniversite öğrenci örnekleminde incelenmesi. *Sobider: Sosyal Bilimler Dergisi* 29(5), 499-519.
- Zárate, M. A., Garcia, B., Garza, A. A., & Hitlan, R. T. (2004). Cultural threat and perceived realistic group conflict as dual predictors of prejudice. *Journal of experimental social psychology*, 40(1), 99-105.

EK 1

Ev Sahibi Topluluk Kültürleşme Ölçek Maddeleri

1. Suriyeli göçmenlerin bizim kültürümüze uyum sağlayabilmeleri için kendi öz kültürlerinden vazgeçmeleri gerekmektedir.
2. Suriyeli göçmenler hem getirdikleri miras kültürü sürdürmelidirler hem de bizim kültürümüzü benimsemelidirler.
3. Suriyeli göçmenler kendi öz kültürlerini bizim kültürümüzle karıştırmadıkları müddetçe sürdürebilirler.
4. Suriyeli göçmenler ne kendi öz kültürlerini sürdürmelidir ne de bizim kültürümüzü benimsemelidir, çünkü her halükarda Türkiye'de çok daha az sayıda Suriyeli göçmen olmalıdır.
5. Suriyeli göçmenlerin kendi getirdikleri kültürü sürdürmeleri ya da bizim kültürümüzü benimsemeleri bir fark yaratmaz; çünkü her birey kendi seçtiği kültürü benimsemekte özgürdür.
6. Suriyelilerin kültürüyle gerçekten bütünleşmek için kendi kültürümüzün bazı yönlerini değiştirmeliyiz.
7. Suriyeli göçmenlerin kendi değerlerini sürdürmeleri ya da bizim kültürümüzü benimsemeleri bir fark yaratmaz; çünkü her birey kendi seçtiği değerleri benimsemekte özgürdür.
8. Suriyeli göçmenler kendi değerlerini bizim değerlerimizle karıştırmadıkları müddetçe sürdürebilirler.
9. Suriyeli göçmenler hem kendi değerlerini sürdürmelidirler hem de bizim değerlerimizi benimsemelidirler.
10. Suriyeli göçmenlerin bizim değerlerimize uyum sağlayabilmeleri için kendi öz değerlerinden vazgeçmeleri gerekmektedir
11. Suriyeli göçmenler ne kendi değerlerini sürdürmelidir ne de bizim değerlerimizi benimsemelidir, çünkü her halükarda Türkiye'de çok daha az sayıda Suriyeli göçmen olmalıdır.

12. Suriyelilerin değerleriyle gerçekten bütünleşmek için kendi değerlerimizin bazı yönlerini değiştirmeliyiz.
13. Suriyeli göçmenler kendi geleneklerini bizim geleneklerimizle karıştırmadıkları müddetçe sürdürebilirler.
14. Suriyelilerin gelenekleriyle gerçekten bütünleşmek için kendi geleneklerimizin bazı yönlerini değiştirmeliyiz.
15. Suriyeli göçmenler hem kendi geleneklerini sürdürmelidirler hem de bizim geleneklerimizi benimsemelidirler
16. Suriyeli göçmenlerin kendi gelenekleri sürdürmeleri ya da bizim geleneklerimizi benimsemeleri bir fark yaratmaz; çünkü her birey kendi seçtiği gelenekleri benimsemekte özgürdür.
17. Suriyeli göçmenlerin bizim geleneklerimize uyum sağlayabilmeleri için kendi geleneklerinden vazgeçmeleri gerekmektedir.
18. Suriyeli göçmenler ne kendi geleneklerini sürdürmelidir ne de bizim geleneklerimizi benimsemelidir, çünkü her halükarda Türkiye’de çok daha az sayıda Suriyeli göçmen olmalıdır.

Tehdit Algısı Ölçek Maddeleri

1. Çok sayıda Suriyeli göçmen çocuğun gittiği okullarda eğitim kalitesi düşmektedir.
2. Suriyeli göçmenler devletin sosyal hizmet olanaklarını (sağlık, eğitim, barınma vs.) suistimal etmektedir.
3. Suriyeli göçmenlerin varlığı ülkedeki işsizlik oranını artırmaktadır.
4. Suriyeli göçmenler ülkemizdeki kültürel hayatı zenginleştirmektedir.
5. Suriyeli göçmenlerin dini uygulamaları bizim yaşam tarzımızı tehdit etmektedir.

Ulusal Özdeşleşme Ölçek Maddeleri

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak benim için çok önemlidir.
2. Diğer Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıyla aramda güçlü bağlar hissediyorum.
3. Kendimi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak görüyorum.
4. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan biri Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını eleştirdiğinde kişisel olarak kendimi eleştirilmiş hissediyorum.

Araplıkla Özdeşleşme Ölçek Maddeleri

1. Arap olmak benim için çok önemlidir.
2. Diğer Araplarla aramda güçlü bağlar hissediyorum.
3. Kendimi Arap olarak görüyorum.
4. Arap olmayan biri Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını eleştirdiğinde kişisel olarak kendimi eleştirilmiş hissediyorum.

Alevilikle Özdeşleşme Ölçek Maddeleri

1. Alevi olmak benim için çok önemlidir.
2. Diğer Alevilerle aramda güçlü bağlar hissediyorum.
3. Kendimi Alevi olarak görüyorum.
4. Alevi olmayan biri Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını eleştirdiğinde kişisel olarak kendimi eleştirilmiş hissediyorum.

